

GENERATION

WHAT?

HET VERHAAL VAN NEDERLANDSE JONGVOLWASSENEN

SAMENVATTING

Nederlandse jongvolwassenen (18 - 34 jaar) zijn gemiddeld best tevreden over hun leven, zo blijkt uit Generation What?, het grote Europese jongerenonderzoek dat BNN samen met de European Broadcasting Union uitvoerde. Het gaat zogezegd prima met jonge Nederlanders. De meerderheid zegt (zeer) optimistisch naar de eigen toekomst te kijken. Twee derde van de jonge Nederlanders is - ondanks de krediet-, klimaat-, en vluchtelingencrisis - ook van mening dat hun toekomst er hetzelfde of beter uit zal zien dan die van hun ouders. Het maakbaarheidsdenken wordt in Nederland ook meer omarmd dan in de rest van Europa. De grote meerderheid gelooft dat ze zelf grote invloed hebben op hun toekomst: het motto 'waar een wil is, is een weg' wordt volop omarmd door Nederlandse jongvolwassenen.

Als we de Nederlandse resultaten vergelijken met de resultaten van jongvolwassenen in de rest van Europa, valt bovenal op dat Nederlandse jongvolwassenen blijk geven van een vrij grote maatschappelijke en politieke passiviteit. Zo tonen ze bijvoorbeeld veel minder interesse in deelname aan (maatschappelijke) projecten buiten school of werk. Ook zien we politieke gelatenheid: op hete politieke hangijzers als 'moet ons land wel of niet de EU verlaten?' antwoorden nergens zoveel jongvolwassenen 'maakt niet uit' als in Nederland.

De relatief hoge onverschilligheid van Nederlandse jongvolwassenen is deels te verklaren door het grote vertrouwen dat zij hebben in instituties. Hoewel een meerderheid van Nederlandse jongvolwassenen wel kritisch is tegenover de media, politiek, Europa, het leger en religieuze organisaties ligt het vertrouwen in politici, het leger en met name in de politie en de rechtsstaat in Nederland beduidend hoger dan in de rest van Europa. Dit vertrouwen is een indicatie dat een groot deel van de jongvolwassenen het wel prima geregeld vindt in Nederland. Dit verkleint voor hen de noodzaak van maatschappelijke verandering en daarmee mogelijk hun betrokkenheid en inzet om die zelf teweeg te brengen. Zo doet, in vergelijking met jongvolwassenen in andere Europese landen, het beeld op van een enigszins gezapige generatie jonge Nederlanders die het allemaal wel prima vindt.

Dat beeld behoeft echter meer inkleuring. Als we verder kijken dan de gemiddelde scores en inzoomen op verschillen tussen Nederlandse jongvolwassenen onderling, ontstaat een veel genuanceerder verhaal. Nederlandse jongvolwassenen zijn namelijk sterk gepolariseerd op opleidingsniveau. De verschillen in antwoorden tussen hoogopgeleide jongvolwassenen (met een afgeronde hbo- of wo-opleiding) en laagopgeleide jongvolwassenen (met hooguit een mbo-1- opleiding of onderbouw vmbo/havo/vwo) zijn

namelijk nergens in Europa zo groot als in Nederland.

En dat werkt door in hun wereldbeeld. Overall zien we dat lager opgeleiden wantrouwend zijn ten aanzien van instituties, minder tolerant ten aanzien van migratie, minder (actieve) maatschappelijke en politieke betrokkenheid tonen en dat zij zich minder gewaardeerd voelen binnen de Nederlandse samenleving. Dit is een alarmerend inzicht, dat perfect wordt geïllustreerd door de uitkomst van Generation What? dat een meerderheid van de lager opgeleiden (53%) actief zal deelnemen aan een grootschalige opstand tegen de generatie die de macht in handen heeft, versus een behoorlijke minderheid (29%) van de hoogopgeleiden. De bereidheid om daadwerkelijk de barricaden op te klimmen zal in de praktijk ongetwijfeld anders uitvallen; evengoed wijzen deze uitkomsten erop dat de verhoudingen tussen verschillende groepen Nederlandse jongvolwassenen scheefgroeien en dat de sociale cohesie in Nederland, ook onder jongvolwassenen, aandacht behoeft.

INLEIDING

Van april tot september 2016 voerde BNN een groots onderzoeksproject onder Nederlandse jongvolwassenen uit: Generation What? Meer dan 12.000 jongvolwassenen (18 – 34 jaar) in Nederland namen deel aan dit onderzoek door online (via maarwatvindjij.nl) op stellingen en vragen te reageren. Het onderzoek maakt deel uit van het Europese onderzoek Generation What? van de European Broadcasting Union (EBU). In heel Europa deden maar liefst 250.000 jongvolwassenen mee aan het onderzoek, waarmee een uniek beeld ontstaat van de Europese en Nederlandse jongerencultuur.

Om de respons op de Generation What?-vragen en stellingen beter te kunnen staven, heeft BNN de uitkomsten aanvullend voorgelegd aan een representatieve steekproef onder Nederlandse 18- tot 34- jarigen (n = 1012). In dit document benoemen we enkel inzichten over Nederlandse jongvolwassenen uit het Generation What? onderzoek die tevens bevestigd werden in deze representatieve steekproef.

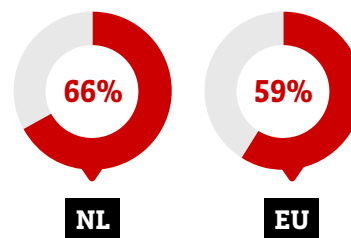
NEDERLAND IN EUROPA: EEN GEZAPIGE GENERATIE HOLLANDERS

Generation What laat zien dat Nederlandse jongvolwassenen (18 – 34 jaar) best tevreden zijn met hun leventje, zeker als we het vergelijken met hun buitenlandse leeftijdgenoten. Gelukkig maar, kunnen we bij deze uitkomsten denken. Maar hebben onze jongvolwassenen dan wel voldoende ruggraat als het leven even wat moeizamer loopt? En bijten ze zich voldoende vast in materie? Verdiepen jongvolwassenen zich bijv. wel genoeg in politieke issues? Generation What toont eigenlijk dat Nederlandse jongvolwassenen het overall wel geloven... Als je in een land leeft waarin alles prima geregeld is, waarom zou je je dan heel druk maken?

HET IS WEL PRIMA ZO

Nederlandse jongvolwassenen hebben gemiddeld een vrij positieve kijk op de toekomst. De meerderheid (56%) zegt (zeer) optimistisch naar de eigen toekomst te kijken. Twee derde (66%) van de Nederlanders is (ondanks de krediet-, klimaat-, en vluchtelingen crisis) ook van mening dat hun toekomst er hetzelfde of beter uit zal zien dan die van hun ouders (versus 59% gemiddeld in Europa). Het maakbaarheidsideaal (je kunt zelf je eigen toekomst maken) wordt ook volop omarmd onder Nederlandse jongvolwassenen. Zo gaat 86% van de Nederlanders akkoord met de stelling 'Waar een wil is, is een weg', versus 77% in Europa. Ook heeft 70% van de Nederlanders (enigszins tot volledig) het gevoel dat ze beslissen over hun eigen lot. De combinatie van vertrouwen in de eigen invloed en geloof in de toekomst gaat gepaard met een, in vergelijking tot Europa, beperkte behoefte aan maatschappelijke verandering. Zo voelt een meerderheid van de Nederlandse jongvolwassenen

De toekomst zal er hetzelfde of beter uitzien dan die van de ouders

zich bijvoorbeeld niet geroepen om in opstand te komen en de barricades te beklimmen. Alsnog zegt 41% van de Nederlanders wel actief te willen deelnemen in een grootschalige opstand tegen de generatie die de macht in handen heeft. Overigens ligt de actiebereidheid in heel Europa gemiddeld nog een stuk hoger: op 56%!

MOEDERSKINDJES

Nederlandse jongvolwassenen voelen zich vergeleken met hun Europese leeftijdsgenoten dus minder geroepen om actief in opstand te komen tegen 'de generatie die nu de macht in handen heeft'. Dit is deels te verklaren doordat Nederlandse jongvolwassenen ook een relatief sterke band met die generatie hebben. De vijftigers en zestigers die momenteel het land besturen zijn namelijk hun ouders en Nederlandse jongvolwassenen onderscheiden zich in Europa door een opvallend vertrouwelijke band met hun ouders. Dit uit zich onder andere in het inzicht dat in Nederland 67% van de jongvolwassenen Facebook-vrienden is met hun ouders (versus 42% in Europa) en in Nederland praten jongvolwassenen bijvoorbeeld eerder met hun ouders over zoiets persoonlijks als (liefdes)relaties: 71% in Nederland, versus 50% in Europa. Nergens in Europa zijn deze percentages zo hoog.

HET MAAKT ME NIET UIT

De relatieve tevredenheid met de eigen situatie in Nederland lijkt onder Nederlandse jongvolwassenen deels samen te gaan met een maatschappelijke en politieke apathie. Nederlandse jongvolwassenen uiten zich minder betrokken dan hun Europese leeftijdsgenoten. Zo geeft in Europa gemiddeld 53% van de jongvolwassenen aan ooit betrokken te zijn geweest bij een extracurriculair project of een extra project buiten opleiding of werk en dat ook leuk te vinden. Dit is in Nederland slechts het geval voor 34% van de jongvolwassenen. Ook is een meerderheid (57%) van de Nederlanders nooit lid geweest van een humanitaire organisatie en heeft hier ook geen interesse in (28% gemiddeld in Europa). Eenzelfde verhaal zien we wat betreft politieke betrokkenheid. 61% van de Nederlanders was nooit lid van een politieke partij/organisatie en heeft hier ook geen interesse in (53% gemiddeld in Europa). Interessant is ook de beperkte betrokkenheid bij het actuele Europese vraagstuk: 21% van de Nederlanders 'maakt het niet uit' of Nederland de EU wel of niet verlaat. In Europa denkt gemiddeld 14% er net zo onverschillig over. Aanvullend is 32% van de Nederlandse respondenten van mening dat Europa niks meer is dan een continent (zonder verder politiek belang). In Europa ziet gemiddeld 20% van alle jongvolwassenen dit op deze manier. De mening over Europa is onder Nederlandse jongeren overigens sterk verdeeld; tegenover de laconieke houding ten aanzien van Europa staat namelijk ook een groep van 33% die van mening is dat de Europese Unie een noodzakelijk samenwerkingsverband is.

GOED VAN VERTROUWEN

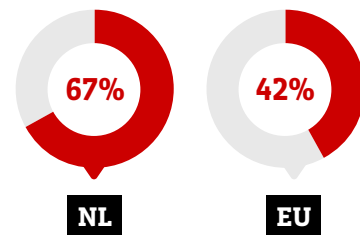
Jongvolwassenen zijn kritisch ten aanzien van bestaande instituten. Vanwege die houding wordt de 'Millennials' vaak grote maatschappelijke verandering kracht toegewezen. Of ze dat waar gaan maken, kunnen we naar aanleiding van dit onderzoek niet zeggen. Wel bevestigt Generation What? hun kritische houding. Zo vertrouwt 73% van de Nederlandse jongvolwassenen (helemaal) niet de politiek, 76% vertrouwt de media (helemaal) niet en 80% vertrouwt religieuze organisaties (helemaal) niet. Ondanks deze kritische houding blijken Nederlanders een stuk minder kritisch op instituties dan hun Europese leeftijdsgenoten. Zo vertrouwt 68% (volledig) wel de politie (versus 52% in Europa). 63% vertrouwt (volledig) wel het leger (versus 46% in Europa). 54% vertrouwt (volledig) wel het rechtssysteem (versus 41% in Europa). 27% vertrouwt

12-25 jarige Nederlanders geven een 8,4 voor hun 'geluksgevoel' en een 7,9 voor 'tevredenheid met hun leven'

- CBS (2016) 'Welzijn van jongeren'

Nederlandse jongvolwassenen wonen steeds langer thuis. Onder de 24-jarigen steeg tussen 2006 en 2016 het percentage thuiswonenden van 32 naar 36 procent.

- Nieuwsbericht CBS, 8 juli 2016.

Is Facebook-vrienden met ouders

Een onderzoek van Trouw (2013) naar de emotionele staat van de Nederlandse kiezer toont dat vooral de oudere generatie boos is. De jonge generatie is juist opvallend neutraal. Niet echt bang, niet echt boos. Onverschillig? "Je zou het apathie kunnen noemen."

- Artikel Trouw, 13 september 2013.

(volledig) wel de media (versus 16% in Europa). 29% vertrouwt (volledig) wel de politiek (versus 16% in Europa). En, in lijn met dit laatste inzicht, is slechts 15% van de Nederlandse jongvolwassenen van mening dat zo goed als alle politici corrupt zijn. In Europa ligt dit gemiddeld een stuk hoger, namelijk op 36%.

TWEE WERELDEN BINNEN NEDERLAND: DE REALITEIT VAN DE OPLEIDINGSKLOOF

HET ECHTE VERHAAL ZIT IN DE VERSCHILLEN TUSSEN JONGE NEDERLANDERS

De vergelijking van Nederlandse jongvolwassenen met hun Europese leeftijdgenoten schept een interessant beeld van Nederlandse jongvolwassenencultuur: het toont relatief veel vertrouwen in het individu, de samenleving en de toekomst, maar ook een vrij hoge maatschappelijke onbetrokkenheid/passiviteit. Samengevat: een enigszins gezapige generatie jonge mensen. Dit beeld is echter onvolledig, de gemiddelde houding van Nederlandse jongvolwassenen zegt namelijk weinig. Jongvolwassenen verschillen onderling, ook binnen Nederland. Het is daarom waardevol om Nederlandse jongvolwassenen niet enkel als geheel te classificeren. Beter kijken we ook naar verschillen tussen groepen jongvolwassenen in Nederland. Hoe kijken deze groepen aan tegen verschillende maatschappelijke kwesties? Generation What? biedt ook hierop een antwoord; een antwoord dat een genuanceerder beeld laat zien dan de 'gemiddelde' score vergeleken met andere Europese landen.

POLARISATIE VAN EEN NATIE

Wanneer we naar onderlinge verschillen kijken, blijken Nederlandse jongvolwassenen sterk gepolariseerd. Specifiek de verschillen tussen hoger- en lageropgeleide jongvolwassenen in Nederland zijn gemiddeld groter dan in alle andere Europese landen binnen Generation What?. Het meest interessante verhaal in het Generation What? onderzoek gaat daarmee dus over de kloof tussen hoog- (hbo & wo), middel- (havo, vwo, mbo) en laagopgeleiden (mbo-1-opleiding, vmbo, onderbouw havo/vwo). Het Generation What? onderzoek biedt een schat aan informatie over de verschillende opvattingen van deze groepen en biedt waardevolle verdieping bij het beeld dat we van Nederlandse jongvolwassenen krijgen in vergelijking met Europa.

NEDERLANDSE JONGVOLWASSENEN: EEN GEZAPIGE GENERATIE?

HET IS WEL PRIMA ZO?

Opvallend genoeg verschillen hoog- en laagopgeleide Nederlanders niet heel sterk in het beeld van hun eigen toekomst: alle opleidingsgroepen zijn (relatief) positief. We zien wel een klein verschil in het beeld van de toekomst van hun kinderen: 37% van de hoogopgeleide jongvolwassenen denkt dat de toekomst van hun kinderen hetzelfde zal zijn als hun huidige leven nu. Slechts 20% van de laagopgeleiden denkt er ook zo over (44% van hen denkt dat het

Een mooie illustratie van de maatschappelijke impact die wordt toegevoegd aan 'Millennials' is de Millennial Disruption Index. De oprichters van deze site brengen in kaart welke industrieën het meest waarschijnlijk getransformeerd zullen worden door Millennials.

- www.millennialdisruptionindex.com

Interessante aanvullende bronnen over de 'Opleidingskloof':

- *Vorig jaar wees de Inspectie van het Onderwijs in de 'Staat van het Onderwijs 2014/15' al op toenemende kansenongelijkheid: www.destaatvanhetonderwijs.nl*
- *Zie ook: 'Generatie ongelijk' van Xandra Schutte in de Groene Amsterdammer van 20 april 2016. <https://www.groene.nl/artikel/generatie-ongelijk-2>*

slechter zal worden, versus 33% van de hoogopgeleiden). Opleidingsniveau speelt ook geen rol in het omarmen van maakbaarheidsgedachten: zowel onder hoog- als laagopgeleiden is bijvoorbeeld een grote meerderheid het eens met de uitspraak 'waar een wil is, is een weg'. Toch zien we wel een verschil naar opleidingsniveau in de behoefte aan maatschappelijke verandering. Zo zal slechts 29% van de hoogopgeleide Nederlanders actief deelnemen in een grootschalige opstand tegen de generatie die de macht in handen heeft, terwijl maar liefst 53% van de laagopgeleiden dit wel zal doen. Wat verklaart dit verschil?

GOED VAN VERTROUWEN?

Onder laagopgeleiden lijkt meer wantrouwen te bestaan, met name ten aanzien van politieke en bestuurlijke instituties. Zo vertrouwt slechts 3% van de laagopgeleiden de politie volledig (versus 17% van de hoogopgeleiden) en 31% van de hoogopgeleiden vertrouwt het rechtssysteem helemaal niet (versus 5% van de laagopgeleiden). Het vertrouwen in de politiek is opvallend laag onder laagopgeleiden: 49% vertrouwt de politiek helemaal niet (versus 16% van de hoogopgeleiden) en 25% van de laagopgeleiden is van mening dat zo goed als alle politici corrupt zijn (versus 7% onder hoogopgeleiden).

HET MAAKT ZE NIET UIT?

Dit wantrouwen lijkt gepaard te gaan met een minder grote maatschappelijke en politieke betrokkenheid. Op het actuele politieke thema 'NEXIT' blijkt 32% van de laagopgeleiden bijvoorbeeld geen uitgesproken mening te hebben (versus 13% van de hoogopgeleiden). Kijkend naar maatschappelijke betrokkenheid, valt bijvoorbeeld ook op dat 52% van de laagopgeleiden geen interesse heeft in deelname aan een extra-curriculair project of een extra project buiten hun opleiding of werk, versus 14% van de hoogopgeleiden.

Ter vergelijking: In heel Europa geeft slechts 11% aan daarin geen interesse te hebben. Naar aanleiding van deze inzichten kunnen we uiteraard niet stellen dat laagopgeleiden weinig aansluiting met de maatschappij hebben; wel indiceren de uitkomsten dat laagopgeleiden, minder dan hoogopgeleiden, actieve maatschappelijke betrokkenheid ervaren.

WAARIN VERSCHILLEN HOGER EN LAGER OPGELEIDEN NOG MEER?

Om de verschillen tussen hoog- en laagopgeleide jongvolwassenen in Nederland verder te kunnen duiden, moeten we verder kijken dan enkel de interessante thema's uit de vergelijking tussen Nederland en Europa.

Hoger opgeleiden hebben een positiever wereldbeeld. Socioloog Peter Achterberg wist met behulp van een factoranalyse de deelnemers aan het Generation What onderzoek te classificeren naar Societal optimism. Aan de drie gevonden groepen gaf hij de namen: Declinisten (pessimistisch wereldbeeld), Gereserveerde Optimisten (gematigd positief) en Optimistische toekomstdromers (uitgesproken positief). Deze indeling toonde dat jongvolwassenen met een lager opleidingsniveau (en dus minder economische slagkracht en minder cultureel kapitaal) een minder positief wereldbeeld hebben. Zo bleken Declinisten vaker lager opgeleid (en iets ouder). Optimistische Toekomstdromers en Gereserveerde Optimisten zijn hoger opgeleid (en iets jonger). De gereserveerde optimisten zijn het hoogst opgeleid.

HOGER OPGELEIDEN TONEN MEER TOLERANTIE TEN AANZIEN VAN 'ANDERSDENKENDEN'.

Gemiddeld zijn Nederlanders vrij tolerant ten aanzien van andersdenkenden. Nadere bestudering van de resultaten toont verder dat hoe hoger de opleiding is die iemand heeft genoten, des te toleranter hij/zij in het leven staat.

Bijvoorbeeld:

- 58% van de lager opgeleiden is het oneens met de stelling dat immigratie leidt tot een rijkere cultuur (versus 24% van de hoogopgeleiden).
- 33% van de lager opgeleiden stoort zich eraan wanneer een meisje een hoofddoek draagt op straat. Dit is slechts 14% onder hoogopgeleiden.
- 2% van de hoogopgeleiden is van mening dat we voor niemand onze grenzen moeten openstellen, onder laagopgeleiden is dit 23%.

POLARISATIE EN ONVREDE: DE TOEKOMST VAN NEDERLAND.

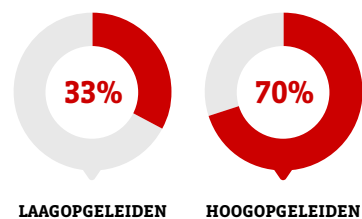
Jongvolwassenen met een lager opleidingsniveau (en vaak minder economische slagkracht en minder cultureel kapitaal) tonen een groter wantrouwen ten aanzien van instituties en minder tolerantie ten aanzien van andersdenkenden. Laagopgeleiden hebben een minder positief wereldbeeld, voelen zich ondergewaardeerd en beperkt in hun kansen; slechts 33% van de laagopgeleiden is bijvoorbeeld van mening dat de Nederlandse samenleving hen de kans geeft om te laten zien wat ze in hun mars hebben versus 70% van de hoogopgeleiden. De onvrede van laagopgeleiden wordt bevestigd door de uitkomst dat 53% van de laagopgeleiden actief zou deelnemen in een grootschalige opstand tegen de generatie die de macht in handen heeft, versus 29% van de hoogopgeleiden.

Hoewel gecompliceerd en niet aanwezig op alle thema's en onderwerpen zoals behandeld in Generation What?, is er wel degelijk sprake van een zogeheten 'opleidingskloof' binnen Nederland. Een spannende situatie, want wat betekent deze kloof voor een gewenste inclusieve samenleving? En in hoeverre kan deze kloof de bron zijn van maatschappelijke onrust? Socioloog Peter Achterberg is van mening dat de onvrede van lager opgeleiden niet direct hoeft te leiden tot een revolutie, maar de ongelijkheid kan bijvoorbeeld wel meespelen in de huidige politieke ontwikkelingen in Nederland, met een groeiende aanhang voor 'nieuw links' en 'nieuw rechts'. Los daarvan zijn ook de verschillende wereldbeelden onder Nederlandse jongvolwassenen verantwoordelijk: verschillende wereldbeelden in combinatie met het sterke individualisme (en sociaal isolationisme) onder jongvolwassenen maken het steeds moeilijker voor mensen om zich in de ander te verplaatsen. Een situatie die de sociale cohesie in Nederland geen goed zal doen.

Meer weten?

Alle uitkomsten van Generation What? zijn te bekijken via generation-what.nl. Daar vind je alle uitkomsten van de Nederlandse deelnemers, die je via een filter verder uiteen kunt splitsen naar onder meer leeftijd en sekse. Ook is het mogelijk om vergelijkingen te maken met jongvolwassenen uit andere Europese landen.

De Nederlandse samenleving geeft kans om te laten zien wat ik in mijn mars heb.

COLOFON

Dit rapport is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met Youngworks, Amsterdam en socioloog Peter Achterberg van Tilburg University

© Copyright BNN, Hilversum
februari 2017